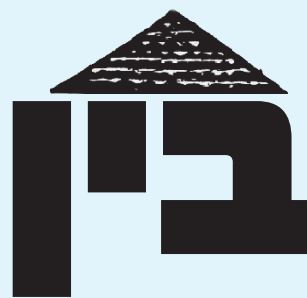

גלגל ליל

עלון שדות ים 1846, 21 יולי 2017

אָרְנִים נְדָהְמִי שְׁמֶשׁ
הַדִּיפּוֹ נִיחוּחַ פְּרָאִי -
אוֹתוֹ און מְהֵמִם מְפִנִימִיזֵת הַצְּמִיחָה
עֲשֵׂה אוֹתִי שׁוֹב
בֵּת-בֵּית בְּעוֹלָם,
אַךְ אֵת הָעֵקֶר לֹא הִגִּיד לִי;
מָה הַפְּנֹנָה הָאֶלֶּהִית
בְּצִמְחִים צָצִים וְנוֹבְלִים.
גַּם תִּכְלִית חַיִּי
וְתִכְלִית מוֹתִי
לֹא אֵדַע בְּעוֹלָם הַזֶּה.

זלדה

קיבוץ שדות-ים

דברי הספד לחנה אפרתי ז"ל

חנה אפרתי ז"ל 1923-2017

בלהה וגבי, דליה, ארנון, איה והדס, הנכדים ובני זוגם - לילך ורון, גיא וימית, שלי ודורון, אריאדני, אדם, ים ושלומית, גל ויעל, שיר ואיתי, הנינים - שירה ויעלי, עופר יובל ואיתן, דני ואורי, נווה, פלג, גבע וסלע, אורי ודן, יובל, אגם, ריף וגומא, בני המשפחה ומקורבים, חברי שדות ים, וכל מי שבא לחלוק כבוד אחרון לחברתנו חנה אפרתי שנפטרה בשיבה טובה והיא בת 96 שנים.

חנה נולדה בשנת 1921, בת שניה למשפחת יוסף וציפורה קרמן ואחותו של יצחק. המשפחה עלתה לארץ בשנת 1925 והשתקעה בחיפה. שנות ילדותה של חנה עברו בחיפה. אביה עבד בבית חרושת שמן, ולאחר מות אימה נישא בשנית ונולד מרדכי, אחיה הצעיר של חנה. בעיר חיפה בשנות העשרים והשלשים של המאה הקודמת התגוררו זה לצד זה, יהודים, ערבים ונוצרים. משפחת קרמן גרה בצריף סמוך לתחנת הרכבת. משם הם עברו להדר הכרמל ליד ואדי רושמייה וביתם עמד בקרבת בתי הערבים. בחצרות הבתים גידלו עיזים, ומהשכנות התמימה רכשה חנה את השפה הערבית.

בנערותה חנה הייתה ספורטאית פעילה ואף השתתפה כאצנית במכביה השנייה. בגיל 16 החלה לעבוד וסייעה לפרנסת המשפחה. במקביל השתתפה בפעולות של תנועת "מחנות העולים" בהדרכתו של מוגלי.

במסגרת התנועה הוכשרו הנערים בין השאר לפעילות צבאית לקראת השתלבותם ב"הגנה" וסייעו בהעברת נשק לטכניון.

בשנות המנדט הבריטי גם העיר חיפה הייתה נתונה לפרעות הערבים. "במאורעות 1938 המצב בחיפה היה קשה מאד, סיפרה חנה לבלהה בתה, הערבים החלו פורעים בחנויות היהודים, נכנסו לבתי היהודים וטבחו בהם. באחד המקרים הסתתרה משפחתי בקומה שניה של בנין שגרו בו יהודים. מהחלונות ראינו כיצד ערבים פורעים בחנויות בסביבה ואף שמענו אותם נכנסים לקומה הראשונה, וכמה ערבים עלו והתקרבו לדלת הדירה בה הסתתרנו. אותה עת עברה מכונית בריטית מתחת לבניין. אחד מאתנו הבחין בה מהמרפסת, במחשבה של רגע זרק לעבר המכונית הבריטית עציץ. קול הנפץ הסב את תשומת לב החיילים האנגלים, המכונית הבריטית נעצרה, וכולנו קפצנו מהמרפסת לתוכה". כך נצלו חיי המשפחה.

חנה בצעירותה

בהמשך חנה הצטרפה לתנועת הנוער העובד ולחבריה מאימוני "הפועל", ואיתם יצאה להכשרה באשדות יעקב. ב-1939 נקבע יעד ההגשמה וחנה הגיעה עם חבריה להכשרה ל"קבוצת הים" בקריה. חנה השתלבה בכל עבודה נדרשת, ואף עבדה כטרקטוריסטית בפלחה שבקרית בנימין. כעבור שנה חנה נישאה לבצלאל, בנם של בעלי המכולת השכונתית בחיפה, ועברה להתגורר עמו בקרית מוצקין. שם נולדו שתי הבנות בלהה ודליה. שנתיים לאחר לידתה של דליה חלה האב ונפטר. בעזרתם של חבריה מהכשרת אשדות חזרה חנה לשדות ים וכאן פגשה את גרשון. עם לידתו של

ארנון עברה המשפחה מהצריף לבית ליד הים, וכאן קבעו את משכנם לתמיד. 65 שנים טיפחה חנה את ביתה ומשפחתה במסירות, בגאווה ובאהבה גדולה.

בקיבוץ בחרה חנה להיות מעורבת בפעילות החברתית. פעלה בוועדת קליטה ובוועדת חברים, הביעה את דעותיה בשורות העלון, החמיאה והודתה לחברים על פועלם, והוקירה את טיפוח הנוי ואת הפעילות התרבותית.

עשר שנים עבדה חנה במטבח ואחרי כן התמסרה לעבודתה כמטפלת שכבת הנעורים ולימדה תפירה. "בני השכבה מכיתות חבצלת, שחף ונחשול, העריכו את יחסי אליהם ואהבו אותי, אמרה לילדיה, ואני חשה בחיבתם גם כיום". בהמשך עבדה במתפרה לאורך שלושים שנה, עד הגיעה לגיל 80.

חנה הרבתה ללכת בשבילי הקיבוץ והייתה מעורה בכל המתרחש עד יומה האחרון. גם כשעברה לחדר הסיעוד, טיפחה חנה את חדרה, שמרה על חזות נאה והתעניינה בנעשה סביבה. היא קשרה קשרים חמים עם צוות הבית הסיעודי ונהנתה מהיחס האימהי המיוחד של חיתאם. הצוות הרפואי טיפל בחנה במסירות גדולה. בערבו של יום חמישי, כשהסבה לשולחן האוכל, חשה חנה ברע. היא דיברה עם פאטין בטלפון וביקשה ממנו בערבית שיגיע מיד. חנה כדרכה, צלולה וערנית. עד הרגע האחרון.

אימא לשלושת ילדיה, סבתא לשמונת נכדיה וסבתא גדולה לשבעה עשר ניניה, הניחה ראשה לעולמים.

יהי זכרה של חנה זכור ושמור בתוכנו.

(מתוך החוברת "חנה וגרשון חוגגים 90" שכתבה בלהה ליום הולדתם.

ערכה: אביטל שחר)

אמא

חנה וגרשון אפרתי בצעירותם

אמא זכתה לשיבה טובה ולצלילות. בחרתי מקצת התכונות שראיתי בה ואהבתי:

תעוזה. "אני אומרת מה שאני חושבת", "אני לא מפחדת מאף אחד", הייתה חוזרת ואומרת. הרי הייתה הטרקטוריסטית היחידה בין הנשים, למרות המאמץ הנדרש. פעם פגשה את יצחק טבנקין והטיחה בפניו: "לו היית אשה, לא היית מחנך נשים להתאמץ לעבודה בטרקטור" **רומנטית.** "בואי לראות איזו שקיעה יפה עכשיו" הייתה קוראת לי.

הייתה מובילה אותי בקבוץ "אל הגינות היפות של חברים": הגינה של שרה פרדס, גרשון קליין, יונה אשל תקווה ועוד

חרוצה. כשגבי ואני חזרנו מהודו וסיפרנו על מאות ההודים בצדי הדרכים המפצחים אבנים לחצץ הרימה גבה ואמרה: "ומה את חושבת, גם אני סללתי כבישים בכרמל" והסוודרים שסרגה לנו, ובגד הים הסרוג בו היא מצולמת.

הגנדרנית הגאה. אמא לא התבכיינה ולא רצתה להבליט את הקשיים בחייה. "אני שמה אודם, עונדת עגילים ושרשרת, ומתלבשת יפה" המראה והיופי נטע בה כוח.

צעירה בנפשה. אמא לא אהבה את המילה "זקן". ביום הולדתו ה-96 של ישראל בר ז"ל לחשה לי "הוא נורא זקן. הוא כבר בן 96" כל זאת כשהיא עצמה בת 95. כשלפני כחודש שכבה בבית חולים רדומה במשך יומיים - שאלה הרופאה שבאה לבקרה כשהתעוררה "בת כמה את חנה?", אמא נעצה בה עיניים ובקול זועם כעסה "מה אכפת לך בת כמה אני" ואז ידענו שחזרה לעצמה.

מסורה לאבא גרשון - ואיך הם הסתדרו ביחד כמעט 70 שנה. כך: היא עשתה את הכל, והוא ישב וחיכה.

כך כנראה אפשר להאריך ימים ביחד. בראשי הם חיים תמיד ביחד.

יהי זכרם ברוך

אשה אהובה: ספור אחד אחרון של אהבה אני רוצה לספר: אמא כנראה עשתה עיניים "לפאטין האח הנפלא האחראי על בית נועם. הוא הפך להיות הרופא האישי שלה, ממחר לבוא לכל קריאה ומעודד בכל קושי. ברגעיה האחרונים, בקשה שיקראו לו, חטפה את הטלפון מידי המטפלת וקראה לו בערבית "בוא מהר, בוא מהר". פאטין המשיך לדבר אתה בטלפון עד שהגיע לבית נועם, ושם כשראתה אותו לידה, עצמה עיניים לתמיד..

יהי זכרם ברוך אמא אהובה.

את ואבא גרשון חיים בתוכי כל הזמן. בתכם האוהבת בלה

סבתא חנה מעולם לא דיברה על עצמה.

את העובדה שהייתה נהגת טרקטור, למדתי מסבא בוריס שמאד התגאה בכך. את העובדה שעלתה לארץ בגיל צעיר ושכלה את אחיה במלחמת השחרור למדתי רק בהיותי בגיל נעורים.

ואת העובדה שסבא גרשון הוא בעלה מנישואיה השניים, גם את זה הבנתי איכשהו בגיל מבוגר. בשבילי היא הייתה תמיד הסבתא שמכינה עוגיות נורא טעימות, מפנקת את סבא גרשון בכוס קפה מול הטלוויזיה, בעוד הוא צופה במשחק טניס. זאת שתמיד כשמבקרים אותה מותר הכל, זאת שממנה חוזרים עמוסים בשוקולד הביתה וזאת שבגיל מאוחר יותר נותנות לנו מתנות נדיבות. זאת שבעיניה רואים תמיד כמה היא אוהבת אותנו, אבל קשה לה להוציא את המילים האלו מפיה. זאת שמתעניינת, אבל אף פעם לא רוצה להציק. זאת שדואגת, גם כשלא צריך, זאת שמתמוגגת מכל נכד, או נין שנולד ותמיד מתגאה בכך שהם הכי מושלמים בעולם (קוריוז - מספרים שכשאני נולדתי היא אמרה שיש לי אצבעות של פסנתרן. בפועל הקריירה המוזיקלית שלי הסתיימה בשיעור חלילית בכיתה ב', אבל בשבילה תמיד הייתי מושלם).

סבתא הייתה אדם צנוע, ישר, כזו שעובדת קשה, מסתפקת במועט ותמיד מודה על מה שניתן לה. כזו שמילת התלונה העיקרית שלה הייתה "נו מילא", מלווה בתנועה עדינה של יד ימין. אישה ששמחה בחלקה, כזו שלא מרבה לדבר, אלא לעשות. אישה גאה, חרוצה ושלמה עם עצמה ועם חייה.

כשאני רואה את האהבה האדירה שעטפה את אבא בשבועות האחרונים, ואת החברים המדהימים שלו, אני מתמלא קנאה, אבל בנוסף, אי אפשר שלא לזקוף חלק מזה שהוא אבא, סבא וחבר מדהים, גם להוריו שגידלו אותו בשנים שבהן יחסי הורים וילדים בקיבוץ, היו דבר שאינו במיקוד העשייה היומיומית, כי אם גאולת האדמה ויישוב הארץ.

כעת סבתא מצטרפת לגבר שאהבה, לסבא גרשון. בזמן האחרון, היה נראה שהיא כבר מחכה לזה. בשיחתנו ביום הולדתה ה-96 באפריל, היא סיפרה לי שהיא חשה שאת שלה היא כבר עשתה בעולם הזה ונגמר לה הכוח. מאז, בכל פעם שראתה את הנינים, הייתה מתמלאת שוב בחיוניות למשך רגעים אחדים, אבל גם מזה היא הייתה מתעייפת.

סבתא חיה חיים מלאים ומרובי עשייה. היא הצליחה לחוות סיפוק ואושר בתוך כל הקשיים, בתקופה שבה העולם, המדינה, הקיבוץ ומשפחתה עברו טלטלות קשות וידעו אתגרים לא פשוטים.

היא סיימה את חייה, כשהרגישה ששעתה הגיעה ושהיא רווית עשייה.

נוחי על משכבך סבתא יקרה.

תמשיכי לדאוג לסבא.

אוהבים ומוקירים

המשפחה

(ים בנו של ארנון)

סבתא חנה כבר איננה -
גוף קטן, עטוף בשמיכה, מונח על המיטה,
הלב שלי מתכווץ - נשיקה אחרונה סבתא, זמן פרידה.

היית אישה קטנה, והיית הגדולה מכולם
מלאה באנרגיות, אהבה ונתינה.
אסונות וקשיים פקדו אותך מגיל צעיר
ואת, במלוא העוצמה, מישירה מבט קדימה
חרוצה, בעלת תושייה ולבך בעשייה
מקפידה בלבושך ולא שוכחת להוסיף צעיף או תכשיט תואם
השכלת לגעת באנשים רבים - בדרכך, בתבונתך
מילה טובה, תמיכה רכה ועינייך נוצצות לקראתנו:
"תאכלו משהו,
יש בורקס נהדר, עוגית, אולי גלידה?"
תודה לך סבתא יקרה, פשוט רוצה לומר לך תודה.

זכיתי להיות לך נכדה ראשונה, ובנותיי - נינות ראשונות
ואת הרעפת עלינו מטובך ומאהבתך
הגוף שלך נשאר כאן, במקום שאהבת, לצד האיש שאהבת
אך הסיפור שלך ממשיך איתנו - בזכרך.

אוהבת אותך מאד
לילך (בתה של בלהה)

חנה וגרשון עם המשפחה המורחבת